

ปกิณกะ

Miscellany

ยาครอบจักรวาล

Drug for Treating Everything

สมชัย เจียรนัยศิลป์* ดิสกุล สงวนตระกูล** เกரியงไกร สติรพงษ์สุทธิ***

*โรงพยาบาลตรังรวมแพทย์ จังหวัดตรัง

**โรงพยาบาล ป.แพทย์ จังหวัดนครราชสีมา

***โรงพยาบาลวิชัยยุทธ กรุงเทพมหานคร

สมัยหนึ่งนานมาแล้ว คำ “ยาครอบจักรวาล” ใช้กล่าวขวัญกันเมื่อใช้ยาต้านจุลชีพวงฤทธิ์กว้างในปัจจุบันไม่ค่อยได้ยินคำกล่าวนี้ เพราะเข้ายุคเวชกรรมตรงเหตุ ซึ่งใช้การรักษาตรงเป้า เพิ่งมาได้เห็นมีผู้ใช้คำนี้สำหรับการใช้ **โบท็อกซ์ (botox)**

โบท็อกซ์เริ่มนำมาใช้ครั้งแรกเป็นชื่อการค้าของ botulinum toxin A ซึ่งเป็นสารชีวพิษจากแบคทีเรีย *Clostridium botulinum* มีฤทธิ์ต่อระบบประสาท (neurotoxin) มักปนเปื้อนในอาหารทำให้ผู้บริโภคเกิดภาวะพิษโบทูลิซึม มีกล้ามเนื้อร่างกายอ่อนแรง อาจถึงขั้นเป็นอัมพาต ร่วมกับอาการทั่วไปรุนแรงถึงเสียชีวิต แต่ปัจจุบันได้นำมาใช้ในวงการแพทย์เวชกรรมเสริมสวยรูปแบบต่างๆ เริ่มแรกใช้ฉีดลดการทำงานของประสาทต่อการทำงานของกล้ามเนื้อเฉพาะบริเวณช่วยลดรอยย่นที่ผิวหนังตามใบหน้า (wrinkle smothering; ซึ่งพบโดยอุบัติเหตุโดยจักษุแพทย์ Alan B. Scott, 1970) และแก้ตาเหล่ (Alan B. Scott, 1989) ปัจจุบันการใช้โบท็อกซ์รุดหน้าไปมาก ถึงกับนำไปใช้รักษาบรรเทาอาการภาวะซึมเศร้า (Rosenthal and Eric Finzi 2014, อ้างโดย Alexandra Sifferlin ในบทความ *The drug that's treating everything* ในนิตยสารไทม์ วันที่ ๑๖ มกราคม ๒๕๖๐ หน้า ๓๔-๔๐)

ในปัจจุบันการใช้โบท็อกซ์ได้ครอบคลุมไปใช้รักษาผู้ป่วยไมเกรน ภาวะหนังตากระตุก (blepharospasm) ตาเหล่ (strabismus) การถ่ายปัสสาวะบ่อยกะปริดกะปรอย เหงื่อออกมากที่ฝ่ามือและรักแร้ กล้ามเนื้อคอเกร็งแข็ง (cervical dystonia) แขน/ขาเกร็งแข็ง (upper-limb/lower-limb spasticity) นอกจากนี้ยังมีการนำโบท็อกซ์ไปรักษาผู้ป่วยมือเท้าเย็น อาการปวดหลังเรื้อรังลบรอยแผลเป็นต่างๆ แก้อาการสังวาสเจ็บปวด (painful sex) การสำเร็จความใคร่เร็วเกิน (premature ejaculation) บรรเทาอาการโรคริดสีดวง ลมร่องทวารหนัก (anal fissures) การนอนกัดฟัน ภาวะน้ำลายไหลเลอะ (drooling) และอาการโรคหูดมาทิส และอื่นๆ อีกมาก

อย่างไรก็ตาม การใช้โบท็อกซ์รักษาบำบัดอาการในหลายกรณีก็ยังไม่เป็นที่ยอมรับในทางการแพทย์ เพราะไม่สามารถอธิบายกลไกการรักษาได้ แต่ก็เป็นที่นิยมมากในบรรดาแพทย์ทั้งประเภทใช้เหตุผลและประเภทมุ่งหาประโยชน์